

AURAJOKILAAKSON MAISEMANHOITOSUUNNITELMA

Osallistumis- ja arviointisuunnitelma

5.5.2003

Päivi Suvanto

Aurajokisäätiö rs.

1 Hankkeen tausta ja tarve

Aurajokilaakson kulttuurimaisema Varsinais-Suomessa on valtakunnallisesti arvokas maisemakokonaisuus (Ympäristöministeriö, 1992) ja valittu myös yhdeksi Suomen 27:stä kansallismaisemasta (Putkonen, 1993). Alueella on rikas muinaisjäänöskanta ja useita valtakunnallisesti arvokkaita rakennetun ympäristön kohteita (ks. (Komulainen, 2002).

Maisema on muovautunut pitkäkestoisen asutuksen ja viljelykulttuurin tuloksena: jokilaaksossa on merkkejä ihmistoiminnasta jo n. 6000 vuoden takaa. Nykyisen, yhtenäisenä Turusta Oripäähän ulottuvan viljelymaiseman juuret ovat keskiajalla (Lehtonen, 2000). Kansallismaisemien joukossa Aurajokilaakso edustaa historiallisesti rikasta, viljelykulttuurin muovaamaa ja selänmetsien reunustamaa jokilaaksomaisemaa, jotka ovat tyypillisiä eteläisen ja lounaisen Suomen seuduille.

Kansallismaisemastatuksesta huolimatta Aurajokilaakson maisema-alueelle ei ole laadittu maisemanhoitosuunnitelmaa. Alueella on kasvukuntia, joissa rakentaminen voi aiheuttaa jokilaakson maisema-arvojen heikentymistä, jos maisemaa ei riittävästi huomioida uudisrakentamisessa. Kuntien kaavoitustarpeet edellyttävät riittävällä tarkkuudella tehtyä maisemanhoidon suunnitelmaa. Myös maisemaan sopimattomat istutukset sekä kyläasutuksen ja perinteisen maatalouden muovaamien perinnemaisemien taantuminen uhkaavat jokilaakson kulttuurimaisemaa. Lisäksi jokiympäristön monet muut käyttöintressit, kuten virkistyskäyttö, edellyttävät kokonaisnäkemyistä maisemanhoidon tavoitteista ja toimenpiteistä.

Maaseudun elinkeinorakenteen muuttuminen erityisesti maatalouden osalta saattaa uhata kulttuurimaiseman säilymistä. Maisemanhoitosuunnitelmalla voidaan ohjata paikallisia toimijoita hoitamaan ympäristöään ja ylläpitämään arvokasta maisemaa. Maisemanhoitosuunnitelmaa voidaan hyödyntää myös erilaisten aluetta koskevien maisemaprojektien arvioinnissa ja suunnata julkista rahoitusta yhdenmukaisesti ja yhteisesti asetettuihin tavoitteisiin.

Pohjatietoa Aurajokilaakson kulttuuri- ja luonnonympäristöstä on saatavilla varsin kattavasti, mikä on selvä etu maisemanhoitosuunnitelman laatimista ajatellen. Keskeinen lähdemateriaali on listattu kohdassa 3. Yleinen asenneilmasto on mittavan tiedotus- ja valistustyön ansiosta Aurajoen kehittämiseksi myönteinen, mikä edesauttaa maisemanhoidon toteuttamista.

2 Tavoitteet

Aurajokilaakson maisemanhoitosuunnitelman laatimisella pyritään turvaamaan kulttuurimaiseman oleellisten piirteiden säilyminen sekä edistämään asukkaiden tietoisuutta Aurajoen kulttuurimaiseman arvosta.

Hankkeen sisältönä on:

- Selvittää mahdollisuutta perustaa luonnonsuojelulain mukainen maisema-alue Aurajokilaaksoon
- Laatia katsaus Aurajokilaakson kulttuurimaiseman nykytilaan ja kehitysnäkymiin
- Selvittää jokilaakson maisemamuutoksia historiallisen kartta-aineiston avulla
- Tuottaa kattava maisemanhoidon suunnitelma Aurajokilaakson valtakunnallisesti arvokkaalle maisema-alueelle
- Laatia konkreettisia maisemanhoidon suosituksia ja toimenpide-ehdotuksia eri osa-alueille
- Sitouttaa paikallisia asukkaita ja muita toimijoita maisemanhoidon suunnitteluun ja toteutukseen
- Edistää jokialueen virkistyskäyttöä

3 Olemassa oleva materiaali

Maisemanhoitosuunnitelman pohjaksi tarvitaan tietoa kulttuuri- ja luonnonympäristöstä. Tätä tietoa on olemassa Aurajokilaaksosta varsin kattavasti. Keskeinen lähdemateriaali on koottu allaolevaan taulukkoon.

Aurajokilaaksosn kulttuuriympäristöä koskevat inventoinnit.

Inventointi	Julkaisut
Rakennettu ympäristö, rakennusperintö	Lehtonen, K. (1997): Aurajokilaaksosn maisema-alueen kulttuurihistorialliset arvot. Turun maakuntamuseo.
Muinaisjäännökset	Lehtonen, K. (1999): Auran muinaisjäännösinventointi 1999. Liedon Vanhalinna- säätiö, Turun yliopiston arkeologian oppiaine. Lehtonen, K. (1998): Kaarinan muinaisjäännösinventointi 1998. Turun yliopiston arkeologian oppiaine. Lehtonen, K. (1999): Pöytyän muinaisjäännösinventointi 1999. Turun yliopiston arkeologian oppiaine, Liedon Vanhalinna- säätiö.
Luontokohteet	Komulainen, M., Matikainen, J. ja Leppänen, J. (2000): Aurajokilaaksosn luonto. Aurajokisäätiö. Lehtomaa, L. (2000): Varsinais- Suomen perinnemaisemat. Lounais- Suomen ympäristökeskus.
Kulttuuriympäristö kokonaisuutena	Liedon kulttuuriympäristöohjelma internet-osoite: www.lpv.fi/lsk/ohjelmat/lieto Pöytyän kulttuuriympäristöohjelma internet-osoite: www.lpv.fi/lsk/ohjelmat/poytya

Taulukossa lueteltujen selvitysten lisäksi alueelle on laadittu kaksi suppeaa maisemanhoitosuunnitelmaa kahdelle koskialueelle sekä Pöylijoen sivu-uomalle (MA- arkkitehdit, 1997). Vuosina 2000-2001 toteutettiin myös Lietoon ja Pöytyälle kulttuuriympäristöohjelmat, jotka ovat lähinnä rakennetun ympäristön inventaareja, eivätkä sisällä maisemanhoito-ohjeistusta. Maisemanhoitoasioita käsitellään yleispiirteisesti vuonna 2002 ilmestyneessä Aurajoen kehittämissuunnitelmassa (Komulainen, 2002), jossa yhdeksi toimenpiteeksi esitetään kattavan maisemanhoitosuunnitelman laatimista. Jokilaaksoa koskevaa digitaalista kartta-aineistoa on myös tuotettu osana jokialueen paikkatietohanketta.

4 Osalliset

Aurajokilaaksosn maisemanhoitosuunnitelmaa tehtäessä pyritään sitouttamaan maisemanhoidon tavoitteisiin mahdollisimman laaja osallisuusjoukko. Osallisia ovat esimerkiksi (liitteenä osallisten luettelo)

- maanomistajat
- asukkaat
- kunnat
- paikalliset yhdistykset
- yrittäjät ja elinkeinonharjoittajat
- Varsinais-Suomen MTK
- Varsinais-Suomen luonnonsuojelupiiri
- Varsinais-Suomen liitto
- Varsinais-Suomen TE -keskus
- Lounais-Suomen ympäristökeskus
- Turun maakuntamuseo
- Ympäristöministeriö
- Maa- ja Metsätalousministeriö
- Tiehallinto
- Lounais-Suomen Metsäkeskus

5 Tiedottaminen

Hankkeesta tiedottaminen käynnistyi Aurajokiviestissä olleella artikkelilla, jossa kerrottiin hankkeen sisällöstä. Kyseessä on tiedotuslehti, joka on lähetetty maaliskuussa 2003 Aurajokisäätiön sidosryhmille: n. 300 henkilölle, jotka ovat alueen yhdistysten edustajia, kuntien luottamushenkilöitä tai alueviranomaisia.

Alueen maanomistajille lähetetään henkilökohtainen kirje hankkeen sisällöstä, tavoitteista, aikataulusta ja toteuttajista. Henkilökohtainen ilmoitus pyritään lähettämään jo ennen maastokäyntien aloittamista tai muuta tiedottamista.

Aurajokisäätiöllä on pitkäaikainen ja toimiva yhteistyö alueen sanomalehtien ja radioasemien kanssa. Hankkeesta lähetetään säännöllisesti tiedotteita lehdistölle ja järjestetään myös tiedotustilaisuuksia.

Aurajoki.net – sivustoille tehdään maisemasuunnitelma-hanketta varten omaa sisältöä. Osa sivuille tulevasta materiaalista on interaktiivista. Sivuille on nähtävillä runsaasti materiaalia Aurajokilaaksosta esimerkiksi luontoon ja maisemaan liittyen. Sivuille tulee helppokäyttöisiä palautelomakkeita, joilla osalliset voivat kommentoida hankkeen etenemistä ja maisemasuunnitelmaa tai esimerkiksi ehdottaa maiseman hoitotoimenpiteitä. Internetin kautta tuleva palaute käsitellään säännöllisesti ohjausryhmässä. Nykyisinkin ahkerasti käytössä olevat Aurajoki-sivut linkitetään erityisesti hankesivujen osalta näkyvästi alueen kuntien sivuille.

Järjestettävistä tilaisuuksista ja tapahtumista ilmoitetaan paikallisissa sanomalehdissä: Turun Sanomissa, Turun Tienoossa ja Auranmaan Viikkolehdessä.

6 Osallistuminen

Hankkeeseen on koottu ohjausryhmä, jossa on edustettuina tärkeimmät osallisyhmittä. Ohjausryhmään kuuluvat tällä hetkellä:

Maija Rautamäki	TKK / Arkkitehtiosasto
Silja Suominen	Ympäristöministeriö
Soilikki Franssila	Lounais-Suomen ympäristökeskus
Maria-Leena Lamminen	Lounais-Suomen ympäristökeskus
Mikko Jaakkola	Lounais-Suomen ympäristökeskus
Teija Tiitinen	Museovirasto
Eija Suna	Turun maakuntamuseo
Ritva Nummiora	Turun kaupunki / Ympäristö- ja kaavoitusvirasto
Markku Niemi	Liedon kunta
Veijo Peltola	Liedon kunta
Reino Väisänen	Auran kunta
Tero Heiskanen	Oripään kunta
Elina Eerola	Oripää, maanomistaja
Elina Keloniemi-Hurttila	Pöytyän kunta / Pöytyän seudun ls-yhd.
Mia Laakso	V-S TE - Keskus/Maaseutuosasto
Heikki Saarento	Varsinais-Suomen liitto
Airi Kulmala	MTK-Varsinais-Suomi
Matti Palkén	Pöytyän kansanterveysyön kuntayhtymä
Martti Komulainen	Aurajokisäätiö

Ohjausryhmän kokoonpanoa voidaan täydentää tai muuttaa hankkeen edetessä. Ohjausryhmä, joka edustaa monipuolisesti osallisten eri tahoja, määrittelee ja tarkentaa tavoitteita jo hankkeen alkuvaiheessa. Menetelminä käytetään paitsi tavanomaisia kokouskäytäntöjä, myös ryhmätyömenetelmiä. Ohjausryhmätyö on osa viranomaisyhteistyötä. Tarpeen mukaan voidaan perustaa myös erilaisia työryhmiä täydentämään ohjausryhmän työskentelyä.

Heti hankkeen alkuvaiheessa kartoitetaan kohdealueen maanomistajat ja lähestytään heitä henkilökohtaisella kirjeellä. Kirjeessä kerrotaan hankkeen sisällöstä, tavoitteista, aikataulusta, toteuttajista sekä siitä, miten osalliset pääsevät osallistumaan hankkeen etenemiseen. Aurajokisäätiö on toteuttanut alueella useita erilaisia kehittämishankkeita ja se on tunnettu ja luotettu yhteistyökumppani myös alueen

maanomistajien joukossa. Esimerkiksi maatalouden ympäristötuen erityistukineuvonta on jalkauttanut Aurajoen kehittämistyötä yksittäisen maanviljelijän tasolle ja lisännyt henkilökohtaisten kontaktien määrää.

Aurajoki.net – sivustoille rakennetaan hankesivujen yhteyteen tarinapostilaatikko. Laatikkoon voi lähettää muistoja ja tarinoita Aurajokeen ja sen maisemaan liittyen. Tarinalaatikosta informoidaan myös alueen kouluja ja vanhustyössä olevia tahoja. Laatikkoon saapuvista tarinoista kerätään sivuille jäävä tarinapankki. Materiaalina voidaan hyödyntää myös Aurajokisäätiön olemassa olevaa aineistoa esimerkiksi myllyprojektista. Tarinoiden avulla saadaan esiin maisema subjektiivisesti tulkittuna ympäristönä, jossa maiseman merkitykset eri ihmisille vaihtelevat. Tarinat mahdollistavat osallistumisen virkakieltä taitamattomille ja innostavat myös vaikuttamisen ammattilaisia.

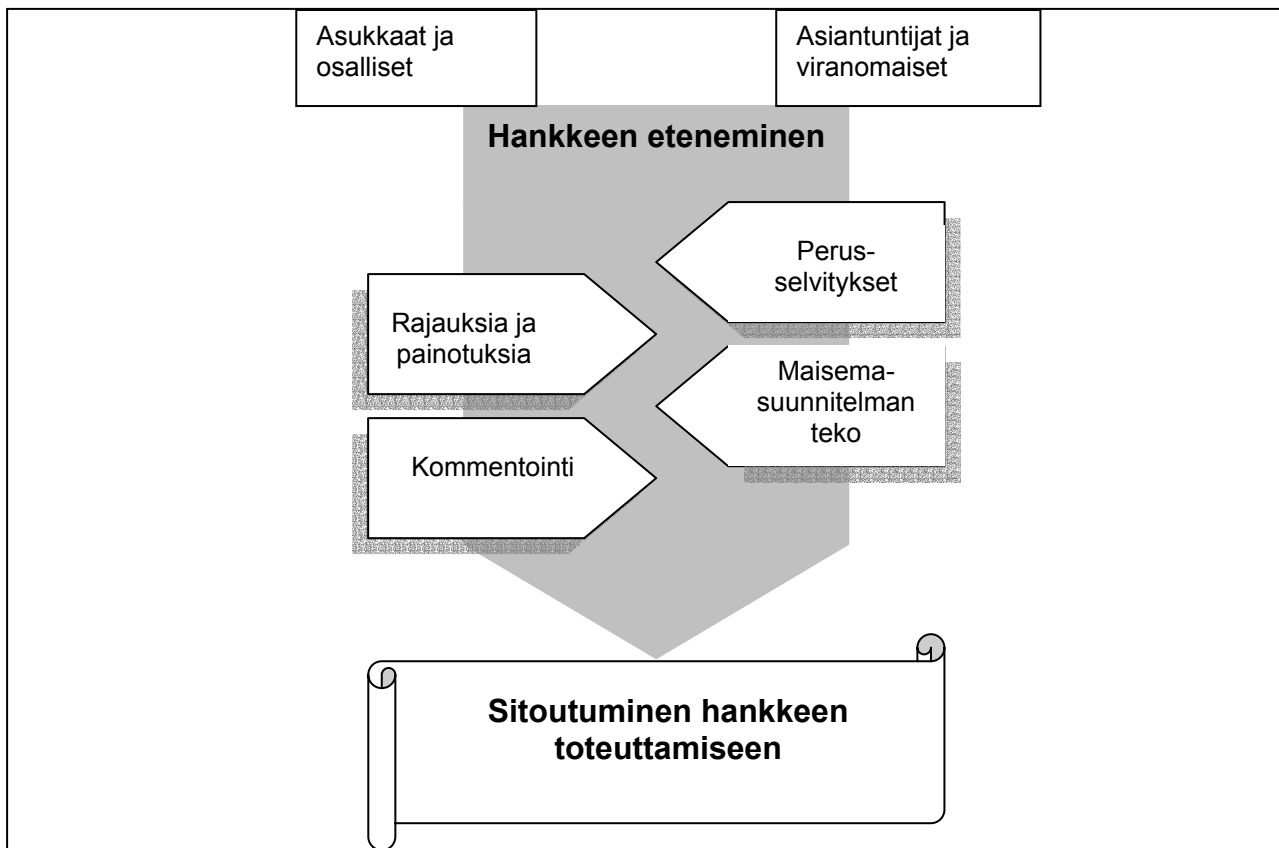
Maastotöitä, kartoitusta ja valokuvausta tekevä henkilöstö on valmistautunut vuorovaikutukseen maastotöissä kohtaamiensa henkilöiden kanssa. Kohtaamiset ovat arvokas lisä maiseman tulkintaa ja arvotusta tehtäessä. Mahdollisuuksien mukaan kartoitustöissä käytetään suunnitelmallisesti paikallisia oppaita.

Kun olemassa olevaan materiaaliin on perehdytty ja nykytilan kartoitus maastossa tehty syksyllä 2003, järjestetään kuntakohtaiset asukasillat. Asukasillat aloitetaan sanallisin ja kuvallisin tarinoin Aurajokilaakson menneisyydestä ja nykytilasta. Tämän jälkeen seuraa asiantuntijan alustus maiseman merkityksestä ihmiselle ja erilaisista maisema-arvojen lähestymistavoista. Alustuksen jälkeen haetaan tulevaisuusverstaamenetelmän avulla maiseman arvoja sekä konkreettisia kohteita, joiden maisemallisten arvojen ylläpitoon ja/tai kohentamiseen voidaan yhdessä sitoutua. Tulevaisuusverstaas sisältää:

1. kritiikkivaiheen, jossa osallistujat tuovat julki käsityksensä teemaan liittyvistä epäkohdista.
2. ideointivaiheen, jossa väittämät käännetään myönteisiksi ehdotuksiksi. Kaikki ideat ja ehdotukset, myös utooppiset ovat tervetulleita.
3. toteuttamisvaiheen tai todellistamisvaiheen. Ideavaiheen ehdotukset ovat esillä ja niistä keskustellaan. Etsitään valittujen ehdotusten toteuttamiskeinoja.

Verstaassa toimitaan osin pienryhmissä. Verstaan vetäjillä tulee olla valmiuksia ryhmäilmiöiden hallintaan ja ymmärtämiseen. Maisemaverstaat järjestetään Liedossa, Aurassa, Pöytyällä ja Oripäässä. Verstaiden tulokset hyödynnetään Maisemanhoitosuunnitelmassa.

Asiantuntijoiden ja asukkaiden roolia on kuvattu kaaviossa 1.

Kaavio 1. Asukkaiden ja asiantuntijoiden roolit hankkeen edetessä ja osallistavan suunnittelutavan tavoite.

Maisemanhoitosuunnitelman luonnosversio lähetetään kommentoitavaksi kuntien rakennus- ja ympäristöviranomaisille, kunnanvaltuustoille ja -hallituksiin, mielenkiintoa osoittaneille yhdistyksille ja ohjausryhmässä edustettuina oleville tahoille. Asukkaille ja maanomistajille tiedotetaan luonnoksen valmistumisesta ja tiedotustilaisuuksista lehtien ja www-sivujen avulla. Luonnos on kommentoitavana myös www-sivuilla.

Maisemanhoitosuunnitelman valmistuttua järjestetään aineistosta kiertonäyttely. Maisemasuunnitelman toivotaan aktivoivan paikallisissa toimijoissa monimuotoista maisemasuojeluun liittyvää aktiivisuutta ja hanketoimintaa – näissä toimissa Aurajokisäätiö tulee jatkossakin olemaan paitsi toteuttava niin myös muita tukeva ja opastava taho.

Osallistuminen on koottu taulukkoon 1.

Työtapa	Kohderyhmä	Kevät 2003	Kesä 2003	Syysy 2003	Talvi 03/04	Kevät 2004	Kesä 2004
Ohjausryhmätyöskentely myös ryhmätyömenetelmin	Osallisten tahojen edustajat						
Henkilökohtainen kirje	Maanomistajat						
www-sivut	Kaikki osalliset						
Tarinalaatikko	Kaikki osalliset						
Kohtaamiset maastossa	Maanomistajat ja asukkaat						
Tulevaisuusverstaat	Osalliset						
Postitettu luonnos ja kommentointi	Osalliset yhteisöt						
Tiedotustilaisuudet ja kommentointi	Maanomistajat ja asukkaat						
Kiertonäyttely	Kaikki osalliset						

Taulukko 1. Osallistumistavat.

7 Viranomaisyhteistyö

Yhteydenpito viranomaisiin tapahtuu pääosin ohjausryhmässä. Maisemanhoitosuunnitelmaluonnos tulee kiertämään laajasti kommentoitavana alueen viranomaisilla. Erityisesti huomioidaan kunnat ja myös kuntien luottamushenkilöt.

8 Selvitettävät vaikutukset

Maisemanhoitosuunnitelman valmistelussa otetaan huomioon parhaalla mahdollisella tavalla ympäristö- ja maisema-arvot. Maisemanhoitosuunnitelmalla ei ole negatiivisia ympäristövaikutuksia.

Maisemanhoitosuunnitelman toivotaan vaikuttavan maisemaan säilyttävästi ja elvyttävästi siellä, missä se on tarpeen. Hoitosuunnitelmassa annetaan konkreettisia suosituksia maisemansuojelua varten. Toteutuneita maisematoimenpiteitä aktivoidaan ja seurataan hankkeen päätyttyä. Suunnitelman toteutumisesta raportoidaan vuosittain säätiön toimintakertomuksen yhteydessä

9 Yhteystiedot

Martti Komulainen

Aurajokisäätiö

Valkkimyllynkuja 2

20540 TURKU

Puhelin: (02) 2623 442

Sähköposti: aurajokisaatio@aurajoki.net

Palaute osallistumis- ja arviointisuunnitelmasta

Osallistumis- ja arviointi suunnitelma hyväksytään ohjausryhmässä. Hankkeesta ja osallistumis- ja arviointisuunnitelmasta on mahdollista antaa jatkuvaa palautetta suoraan Aurajokisäätiöön. Ohjausryhmä voi täsmentää ja korjata suunnitelmaa palautteen mukaisesti.